

Mgr. et Mgr. Markéta Melounová, Ph.D., o

Nevěstinec v Přestřelené!

Jaký byl život v Římě na začátku našeho letopočtu? Zcela jistě mnohem uvolněnější než v současnosti.

Zvrhlík, sadista, krutovládce či zhyralec. Taková přívzviska si vysloužil Gaius Caesar Augustus Germanicus, který vešel do historie jako Caligula. Co je ale pravda? Na to odpovídá odbornice na starověk Mgr. et Mgr. Markéta Melounová, Ph.D., z Masarykovy univerzity v Brně.

Text: Jindřich Bič
Foto: Profimedia.cz

BLESK Film Caligula vykresluje tohoto císaře

jako sexuálního zvrhlíka. Byl takový?

„Je otázka, jestli jeho chování v sexuální oblas-

ti není jedna velká pomluva.“

BLESK Jak to?

„Pověsti o sexuálních výstřelcích se typicky objevují u špatných vládců. Také o prvním císaři Augustovi se říkalo, že sváděl vdané ženy. Jednu prý odvedl za přítomnosti manželky a v druhé místnosti s ní měl pohlavní styk. Současní historici jsou ve svých soudech opatrní. A

nevěstinec s urozenými osobami v paláci? Ve filmu si s tím hodně hráli, ale myslím, že to je přehnané. Podle pramenů tak měl rozchazovací císař získávat peníze. Ať už to bylo jakkoliv, zapadá to do pověsti Caliguly jako císaře, který pohrdal mravy předků a důstojností elit.“

BLESK A incest se sestrou?

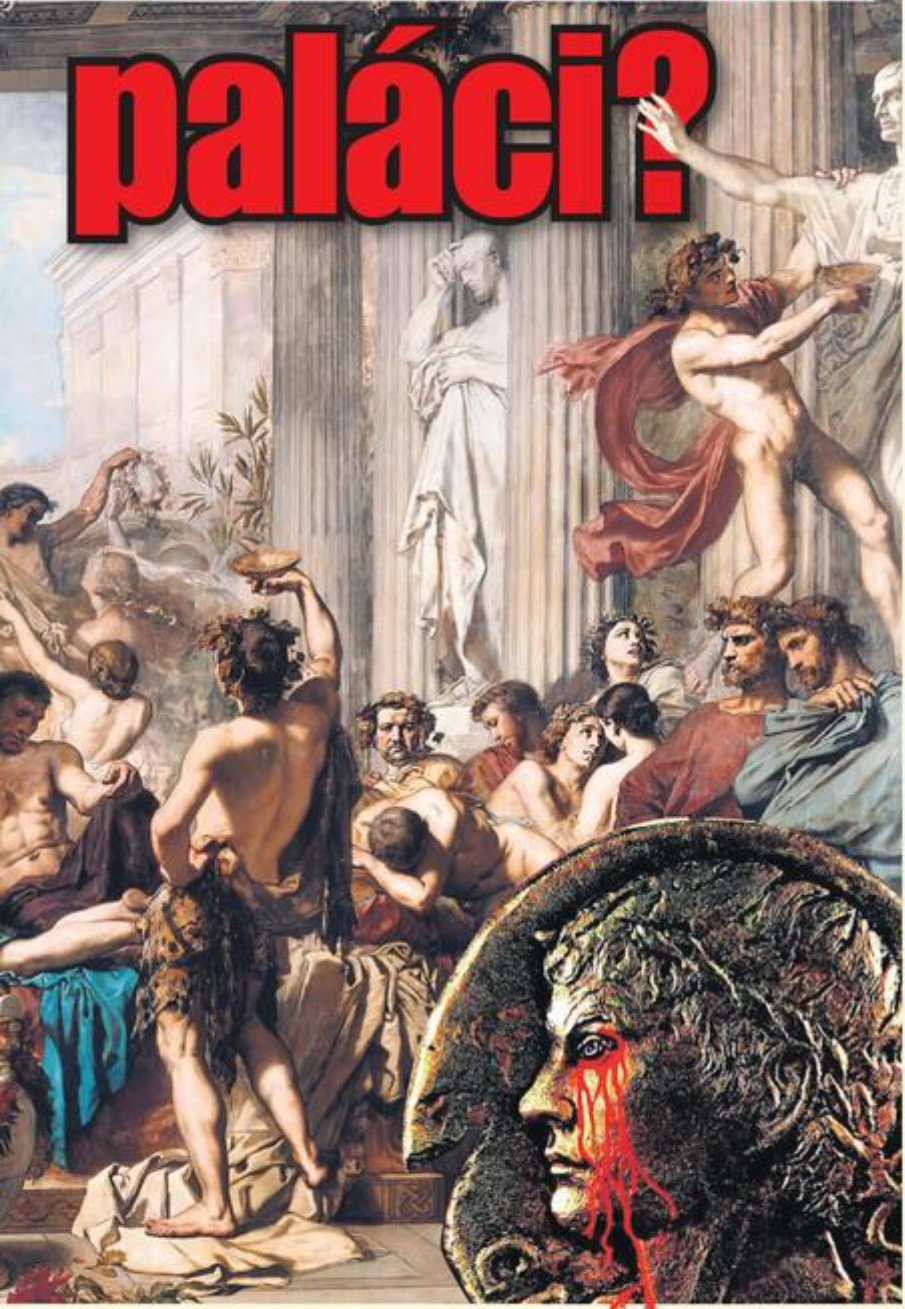
„Je pravda, že si byl se svou sestrou blízký. Ju-

lia Drusilla měla významnou pozici, ale teze, že s ní udržoval incestní vztah, se spíše nepřijímá. Ačkoliv zde mohly fungovat orientální vzory, sňatky mezi sourozenci jsou doložené u králů ve starém Egyptě. Drusilla zemřela v roce 38 a získala jako první žena v Římě božské pocty. Anthony A. Barrett, autor jedné z moderních monografií o Caligulovi, poukazu-

SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR

době císaře CALIGULY

paláci?

je na to, že panovník měl spořádaný vztah s poslední, čtvrtou manželkou.“

BLESK Narodil se v roce 12 n. l. Proč mu říkali Caligula?

„Dětství prožil ve vojenských táborech v Germanii, kde pobýval se svou matkou a otcem Germanikem, který byl významný vojevůdce. Vojíci malého Caligulu oblékali do vojenského, nosil dět-

skou verzi bot, kterým se latinsky říkalo caligae. Někdy se to do češtiny překládá jako botička, ale je to spis sandálek.“

BLESK Císařem se stal v roce 37, ve svých 24 letech poté, co zemřel jeho nevlastní děd Tiberius. Prvních sedm měsíců jeho vlády bylo asi nejšťastnějším obdobím říše. Kvůli čemu?

„Na začátku to vypadalo, že se bude inspirovat Augustem, prvním římským císařem, a přihlásil se i k památce svého otce, který císařem nikdy nebyl, nicméně byl adoptivním synem císaře Tiberia a v podstatě i následníkem této funkce... Zdědil po svém otci oblibu lidu a mezi jeho prvními činy je přenesení ostat-

ků jeho matky a bratrů, obětí Tiberiovy špatné vlády, do Říma. Nechal je pohřbit v Augustově mauzoleu. Také razil mince, kde byly obrázky obsahující odkaz na vojenská vítězství jeho otce a nápisy: Po získání vojenských znamení a po porážce Germánů. Navíc Tiberius byl ke konci své vlády mezi senátory neoblíbený a Caligula se snažil, aby tento obraz napravil, aby vystupoval jako dobrý císař. Chtěl ukázat, že bude ctít senát a bude štedrý k lidu.“

BLESK Zpočátku prý chodil po městě a rozhazoval peníze lidem.

„Je možné, že to dělal během veřejných akcí. Oproti Tiberiovi byl rozhazovačný. Po celou dobu vlády máme různé narážky v pramenech, za co všechno utratil, komu všemu dával odměny, mrlal státními penězi. Jsou doklady jeho nákladných staveb. Postavil například nový přístav v Rhégu na Sicílii, dva nové akvadukty nebo další záviště pro vozataje. Do Říma přivezl egyptský obelisk, který je tam dodnes, uprostřed Svato-petrského náměstí. Mnoho výdajů však také šlo na čistě soukromé stavby, honosné rezidence či dvě palácové lodě.“

BLESK Ty měly přes 70 metrů a byla na nich i splachovací toaleta, že?

„Ano. Lodě byly vyzdviženy za Mussoliniho vlády z jezera Nemi v Itálii. Dnes existují jejich přibližné rekonstrukce. Ta plavidla byla obrovská a měla luxusní vybavení, takže vypadala jako plovcoucí vily. Měla výzdobu z mramoru, zlata i bronzu. Nález vodovodního potrubí ve vracích napovídá, že tu byly i lázně.“

BLESK Utrácel nejen peníze, ale ve velkém i zvířata. Na počest jeho zvolení jich bylo během tří měsíců zabito 160 000. Proč?

„Běžně se obětovalo za zdraví císaře. Šlo o spon-

tánní projevy radosti, lidé oslavovali nového císaře, od kterého čekali jen to nejlepší. Obětovalo se po celé Itálii. Římané jinač zabíjeli zvířata ve velkém i v cirku při hrách, kam se vozily exotické šelmy. Tato záliba mohla způsobit začátek vymírání některých druhů. Třeba lva berberského v Africe.“

BLESK Jaké typy podivných se zvířaty byly v aréně?

„Např. souboje gladiátorů se lvy či tygry nebo bojovaly šelmy navzájem, případně pustili vyhladovělá zvířata na odsouzenec nižších společenských vrstev jako formu popravky. Caligula měl velkou zálibu v gladiátorských hrách, stejně jako v hrách v cirku, kde podporoval jednu stáj vozatů – Zelené.“

BLESK Později si oblíbil koně Incitata, kterému vytvořil luxusní podmínky pro život a jmenoval ho knězem. To zní jako báchorka...

„Říká se, že mu postavil stáj z mramoru a daroval mu zařízený dům s otroky. Vzhledem ke Caligulově extravaganci se dá věřit, že koně hýčkal i nějakým takovým přehnaným způsobem. Ovšem ta druhá část legendy, že měl v úmyslu udělat ho knězem či konzulem? V pramenech se nikde nepíše, že by tak skutečně učinil. Mohl prohlásit něco v tomto smyslu. Možná šlo o jeden z jeho vtípků, že senátoři jsou neschopní a na jejich místě bude lepší kůň.“

BLESK Proč se jeho tak radostně přijímaná vláda přehoupla v krutovládu?

„Některé prameny a starší historická bádání popisují náhlý zvrat nemoci a následnému šílenství, dnes se ale toto vysvětlení z různých důvodů odmítá. Caligula se rozhodl být nadřazeným vladařem, jako byli vládcové předovýchodních a helénistických říší, a ne jen prvním občā-

Proč pokračujte na straně 30

SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR

SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR SPQR

nem jako jeho předchůdci v Římě. Rád vznešeným občanům ukazoval, jakou má vůči nim autoritu. Dnes se proto mluví spíš o jeho cynismu než šílenství. Vinu za jeho drsné chování mohly nést i drastické zážitky z dětství, kdy byl nucen přihlížet, jak jeho matka a dva bratři byli odsouzeni za údajné protistátní úmysly a donuceni zemřít.

BLESK Prý nechával do arény posílat jezdce i senátory...

„Je otázka, jestli je nutil k účasti, anebo tam chodili dobrovolně. Víme, že za Augusta jezdci někdy do arény chodili bojovat dobrovolně a císař jim to musel zakazovat (respektive povolit), protože se to nesrovnávalo s důstojností jejich stavu. U Caliguly to mohlo být podobné. I on se rád utkával s gladiátory, i když jim dával dřevěné meče, zatímco měl skutečný.“

BLESK Caligula v pozdějším období své vlády, když došli zajatci, se prý rozhodl, že část publika nechá hodit lvům. Je to možné?

„Dovedu si to představit v případě nejnižších vrstev, že by na ně ukázal a poslal je do arény. Nicméně je to sporné: vzbudil by tím proti sobě obrovskou všeobecnou nenávisť. Příčinou těchto historek může být to, že Caligula chtěl vládnout víceméně sám, se senátem si nerozuměl. Dějiny píšou senátoři a ti ho neměli rádi, proto došlo k různým zkruslováním.“

BLESK Ale jemu nevadilo, že byl nenáviděn. Jeho slavný výrok zní: Ať si mě nenávidí, jen když se mě bojí.

„Ta věta pochází z římské tragédie, kde to říká postava krále z řeckých mýtů. Caligula měl podle Suetonia tento vý-

U moci byl necelé čtyři roky, přesto zanechal ve světové historii hodně hlubokou stopu. Dodnes se bádá, kdy, jak a proč se stal z obdivovaného muže nenáviděným.

Krutovládce zemřel násilnou smrtí, 24. ledna 41 našeho letopočtu.

rok v oblíbě, což dává s ohledem na sebestředné pojetí jeho vlády smysl.“

BLESK Jemu se moc nechtělo bojovat, ale vymýšlel si falešné válečné úspěchy, když vyrazil se svojí legií ke germánské hranici. Suetonius říká, že si pro zamýšlenou oslavu vítězství chystal vedle skutečných germánských zajatců také fingované – Galy z provincií, kteří byli donuceni si nechat narůst vlasy, obarvit si je na blond a mluvit germánsky.

„Tuhle historiku napsal Suetonius, který hledal takové anekdoty. Zásadní problém Caliguly je, že ho máme dokumentovaného právě hlavně díky tomuto životopisci. Suetonia zaznamenávají charaktery osob, na jedné hromadě má

ctnosti, na druhé neřesti. Sbíral i klepy. My víme, že Caligula měl nějakou zahraniční politiku, dokonce dneska se oceňuje jeho jednání s klientskými králi na východě, kde byla království závislá na Římu, ale nebyly to ještě provincie. V Africe měl nějaké záležitosti, které taky vyřešil po římsku, nechal anektovat území Mauretánie, které se záhy stalo provincií.“

BLESK A co se týče výpravy do Germánie?

„Nevíme, co se tam stalo, ale jsou různé výklady historiků, co bylo jeho záměrem a co se mu povedlo udělat. Výsledek této výpravy nebyl vojenský úspěch. Je teorie, že plánoval větší manévry, výpravu do Británie, a aby se tam mohl vydat, potřeboval zajistit zázemí v Galii a

Germánii, rozmístit tam vojenské sbory. Invaze skutečně realizoval až císař Claudius. Takže by to dávalo smysl v dlouhodobém vývoji římské politiky, že by se Římané chtěli vydat do Británie, každopádně Caligula ničeho významného nedosáhl. Podle Suetonia si nechal pár svých příslušníků stráže převléct za Germány a nad nimi slavil vítězství. Nebo přišel na břeh oceánu a nechal vojáky sbírat mušle jako válečnou kořist nad oceánem.“

BLESK Jak ho zabili?

„24. ledna roku 41 ho nejdříve jeden z členů pretoriánské gardy sekl mečem zezadu do šíje. Jeho komplici pak Caligulu usmrtili třiceti sečnými nebo bodnými ranami. Bylo to vyvrcholení řady spiknutí, která proběhla za jeho vlády (dokonce se do jednoho z nich měly zapojit jeho sestry Agrippina a Livilla). Spiklenci roku 41 zavraždili také Caligulu ženu a dceru. Jedním, kdo přežil, byl jeho strýc Claudius.“

BLESK Ten prý kulhal a koktal a Caligula si ho vydržoval ve svém domě, aby se mu vysmíval. Údajně však

své hendikepy hrál, aby v něm neviděl hrozbu. Je to pravda?

„To psal také Suetonius... Z téhož pramene ale víme, že Claudius měl jisté problémy, a nyní se to interpretuje jako následek obmy. To, jak je vyobrazen v seriálu Já, Claudius, který je vytvořen podle knihy Roberta Gravesa, by mohlo odpovídat realitě. Filozof Seneca mladší vytvořil hned po jeho smrti satiru, která se jmenuje Ztykvení božského Claudia, tam jsou narážky na to, že jednu nohu tahal za sebou, měl problémy s řečí, třes hlavy a ochablé ruce. Popisuje ho opravdu nehezky. Podle Suetonia v rozrušení také slintal.“

BLESK A co udělali s ním, když zabili Caligulu?

„Claudius se prý schoval za závěsem v císařském paláci. Císařská garda ho odvedla do svého tábora, kde ho donutila, aby přijal císařství, protože v senátu byla ještě jiná strana, která si Claudia nepřála. Proto se rokovalo i o tom, že by se mohla vrátit republika, nicméně nakonec došlo ke kompromisu a novým císařem se stal Claudius.“